

MARKO MANDIĆ I BOJAN JABLANOVAC

Uz Perforacije i “MandićCirkus”: Glumac kao manični fragment i šok-terapeut

Nataša Govedić

11. srpanj 2023 11:03

Marko Mandić stalno razbija svoje slike u ogledalu i vrlo pažljivo sondira publiku / Foto PETER UHAN

Iznimno je uznemiravajuće, koliko i inspirativno promatrati glumačkog veterana koji s velikim samopouzdanjem ispovijeda svoju metodu šok-terapije ili gladi za ekstremima u ulogama, kao za nekom vrstom opijata

ZAGREB – U prvoj glumačkoj retrospektivi svih svojih uloga, odigranoj 2011. godine pod nazivom »MandićMašina«, glumac Marko Mandić u režiji Bojana Jablanovca pjevao je opetovano isto pitanje na engleskom: »Sjećaš li se, sjećaš li, sjećaš li se?« I samome je sebi odlučno i mračno odgovorio: »Ne sjećam se«. Naglasak je bio na tome da preživljava ne samo zato što pamti svoje izvedbene svjetove, nego i zato što ih može izbrisati. Istupiti iz njih. Uloge, ideje, emocije, gomilanje fragmenta, kiša citata, sve je to već u prvom valu izvedbene rekapitulacije jednog glumačkog života prolazilo scenom uz trzaje performerera, njegova povremena grčenja (kao da trpi udare struje) i kriještanja, ali s naglaskom na tome da glumac ostaje rastrgan svime što odigra, vidno raskomadano, poput mitskog Orfeja. U novoj varijanti ili nastavku ove predstave iz 2022. godine, ponovno u režiji Jablanovca te ugošćenoj na ovogodišnjim zagrebačkim Perforacijama, »MandićCirkus« na nove načine pokušava obuhvatiti kompletnu karijeru od devedeset i jedne Mandićeve glavne uloge (broj predstava zaključen je premijernim terminom), ali sada ih igra kao razodjevena ptica koja stalno udara u drveni zid svog scenskog kaveza, ustajući i jurišajući iznova. Dramaturgija je vrlo jasna: svaka uloga je jedan udarac, glumac se zalijeće prema nazivu predstave koji treperi na drvenom zidu pozornice, da bi ramenom ili prsima ili bokom udario o tvrdu podlogu, ponovio nekoliko upečatljivih replika iz te role, susrećući zatim svaki pojedini odigrani kazališni naslov glasnim treskom svog tijela o pod. Uloga je, dakle, ono što te sruši »u log« (stari naziv za ležaj) ili ono što te obara s nogu. Krletka. Glumac je golo tijelo koje divlja u njezinu kavezu.

Izvedba navodnih znakova

Mandić je svakako idealan brehtijanski glumac. Ni uz što ne pristaje, ni sa čime se do kraja ne identificira, sve ideologije dramskog teksta i režijskih kontrola podvest će pod režim temeljitog glumačkog propitivanja ili pod neku vrstu izvedbenih navodnika. Od uloga je blago ironično odmaknut, intelektualno grozničav, fizički spretn, samopožrtvovan, alergičan na redukcije značenja, u misaonoj (rekla bih pjesničkoj) stalnoj potrazi za nekom vrstom očuđenja i za svim vrstama fizičkog i verbalnog provociranja publike. Ma nemojte mi reći da vam je problem goli glumac, ali nije vam problem goli Krist?! Nećete valjda tvrditi da ne razumijete zov Dioniza i drevne dionizijske potrebe da pred vama istražim mogućnost masturbacije na sceni?! Jesmo li toliko licemjerni da odričemo teatru implicitnu erotiku susreta jednog živog tijela s drugim živim tijelom?! To su radna pitanja ovog nastupa. Ironija se lako čita u nazivu žanra predstave (cirkus), ali istovremeno je tu i ogromna posvećenost, ne samo kroz činjenicu višesatne izvedbe, nego i kroz inzistiranje da nakon završetka predstave glumac odbija otići sa scene. Tek je počeo, kaže. Baš se malo zagrijao, tako da će radije pogledima ispraćati publiku ili dalje razgovarati s njom, poželjno ostajući na pozornici zauvijek, nego pristati na ideju završetka igre. Tijekom izvedbe će ljubiti stopala publike, naglo se rušiti, penjati na zidove i skakati s njih, udarati se šakama, mokriti, plesno prosklizavati kroz vlastiti urin, s mukom masturbirati (komentirajući kako mu teatar uvijek oduzima erekciju, odnosno koliko je teško pred publikom dosegnuti svoju privatnu žudnju).

Sve navedeno mogla bih opisati i na drugi način: kao žestoki, beskompromisni otpor svakodnevici u glumačkoj profesiji. Posebno otpor svakodnevnoj – maloj, suzdržanoj – mjeri afekata i isto toliko posvećeni rad na novim kvalitetama i intenzitetima »prevelikih«, definitivno pojačano teatralnih emocija. Namjerno izbjegavanje uživanja i socijalnog dokumentarizma u korist poetskog tijela. Osim toga, izrazito intelektualan pristup glumačkoj vokaciji, u kojoj si nijedna minuta izvedbe ne smije dozvoliti da bude emocionalno uživanje bez navodnika. Sve je stalno pod mikroskopom. Nakon nekog vremena Mandićeve scenske radnje postaju veliki inventar apsolutno kontrolirane ludosti. Je li kontrolirana ludost imalo ludost? Ili pažljivo sračunata, stara dobra hamletovska formula? »Spektakl, to je moje dostojanstvo«, jedna je od replika iz Mandićevih rola. I zbilja smo intenzivno svjesni do koje je mjere glumački spektakl izvođačko putovanje kroz maske, kroz režime samokontrole, kroz dresuru vlastita duha i tijela da bi se postigla potrebna dramska konstelacija lika. Za razliku od, primjerice, Willema Defoea, kao jednog od velikana američke scene nezavisnog teatra, u čije je lice (što god da igra) upisana tragičnost, »nulto« lice Marka Mandića je vragoljasto i blago podrugljivo, što također utječe na galeriju nepokorenih, izazivački uprizorenih dramskih lica koje utjelovljuje.

Što dobiva publika

Iznimno je uznemiravajuće, koliko i inspirativno promatrati glumačkog veterana koji s velikim samopouzdanjem ispovijeda svoju metodu šok-terapije ili gladi za ekstremima u ulogama, kao za nekom vrstom opijata. Nikada ne dostiže namirenost bilo kojim aspektom svog scenskog posla. Kako sam priznaje, uvijek je tu neki višak, neka nova neuroza. Smijeh hijene oko nekog novog paradoksa. Ili novi »sportski« izazov fizičke i misaone akrobacije. Brehtijanski glumac doživljava teatar kao stroj za uloge koje ga stalno iznova melju i preoblikuju. I gledatelji su naravno zahvaćeni tim strojem, njegovim obiljem i brojnim »specijalnim efektima«. U mom slučaju, ono što čitavo vrijeme radi tijekom Mandićeve predstave zove se glava. Kao da sam na odličnom predavanju, izvedenom različitim izvedbenim sredstvima. Ni u jednom trenutku ne uspostavljam emocionalni kontakt s performerom, jer ono što prelazi rampu zapravo je najtočnije odrediti kao niz pitanja. O smislu glume, o razlozima zašto se okupljamo da bismo promatrali na sceni svoja tipična i netipična ponašanja, o okrutnosti same umjetnosti. S predstave odlazim definitivno nadahnuto, kao nakon osobitog marljivog treninga. Možda gladijatorskog. Znam da me u teatru zanima mnogo suptilniji pristup ljudskim stanjima, ali mogu pristati i na ovu vrstu krika i bijesa. Štoviše, mislim da je itekako opravdana. Sigurna sam i da se MandićCirkus ne može svesti na narcizam: to nije glumac koji se promatra u ogledalu i divi se samome sebi, nezainteresiran za sve druge, nego glumac koji stalno razbija svoje slike u ogledalu i vrlo pažljivo sondira publiku. Moćan glumac. Njegova se predstava ne zaboravlja, jer to je predstava/proglas, predstava/manifest, predstava/prozivka. U sva tri slučaja, gozba i »teror« refleksija o glumi i glumcu.